Wallinmaa Sakari

3.9.3034

EU:N ASETUSLUONNOS EDIP:N PERUSTAMISESTA (U 30/2024 vp)

Instan lausunto

Aika	03.09.2024	
Paikka	Insta, Sarankulmankatu 20, Tampere	
Osallistujat	Advance	Petri Reiman, Sakari Wallinmaa
Jakelu		

1 JOHDANTO

Euroopan puolustusteollisuusohjelman (EDIP) perustaminen on tarpeen ohjaamaan EU-jäsenmaiden puolustusteollisuuksien yhteisen kyvyn ja jäsenmaiden kannalta kriittisen toiminnan kehittämistä ja optimoimista. Tämä kyvykkyys korostuu sotilaallisen kriisin aikana, mutta yhteisen teollisen suorituskyvyn säännöt on luotava ennakoivasti.

Tavoite luoda puolustusteollisuudelle EU:n yhteismarkkinat on haastava. Yhtenä tekijänä on otettava huomioon etenkin suurimpien EU-maiden ja niiden puolustusteollisuuden voimakas kansallinen protektionismi, mikä ei palvele parhaalla mahdollisella tavalla EU-kokonaisuutta. Suomen verrattain pienen puolustusteollisuuden asema on kyettävä turvaamaan EU:n suurten jäsenmaiden massiivisten puolustusteollisuusyritysten rinnalla.

Valtioneuvoston kannat EDIP-asetusluonnoksen edustavat pääosin hyvin Instan näkemyksiä puolustusteollisuusyrityksenä.

2 Näkemyksemme

Budjetin jakautuminen ja yhteishankinnat

- Tavoite puolustusvälineiden ja järjestelmien standardoinnista on sinänsä hyvä, mutta se voi pitkällä tähtäimellä johtaa alan konsolidoitumiseen ja keskittymiseen suurten yritysten käsiin. Kansallisin toimin ja hankinnoin pitäisi pystyä varmistamaan Suomelle tärkeiden ja valittujen kykyjen säilyminen ja kehittyminen kansainvälisesti kilpailukykyisiksi.
- Budjetin painottuminen tuotantokapasiteetin nostoon kohdistaa kohdistaa varat epäedullisesti valtaosan Suomalaisen puolustusteollisuuden kannalta. TKI -toimintaan panostaminen vahvistaisi enemmän Suomen teollista pohjaa ja verkostoitumista ulkomaisiin toimijoihin.
- Hankintojen keskittäminen suuriin yhteishankkeisiin voi heikentää Suomalaisen teollisuuden mahdollisuuksia osallistua niihin. Esteeksi nousee riskinkantokyky ja tuotantokapasiteetin pienuus.

- Naton strategiset kehityshankkeet ja puolustussuunnittelu ohitetaan komission luonnoksessa täysin ja Valtioneuvoston lausunnossakin vain maininnalla Natosta. Kuitenkin ne määrittävät ratkaisevalla tavalla EU-maiden puolustusteollisuustuotannon kehitystä. (kts esim alla sivujen 5 ja 17 tekstit ja kommentti)

Valmius ja huoltovarmuus

- Käytännössä voi olla haastavaa sovittaa komission esitys suhteessa olemassaoleviin kansallisiin huoltovarmuudellisiin järjestelyihin sekä kaupallisiin järjestelyihin, joita alan teollisuudella on. Miten esimerkiksi käsiteltäisiin sopimussakot tai tuotannon uudelleen järjestelyihin liittyvät muut kulut.
- Jos esitetty Defence Industrial Readiness Board päädytään perustamaan, sinä tulisi olla jäsenmaiden puolustusteollisuuden edustus. (kts esim alla sivun 6 teksti ja kommentti)
- EU-maiden puolustusteollisuutta kriisiajan resilienssin tukena pohdittaessa tulisi suunnitella myös yhteiseurooppalaista sotatarvikkeiden ja järjestelmien elinkaaren hallintaa (MRO) eikä ainoastaan käsitellä toimenpiteitä, kun joudutaan reagoimaan ilmenneisiin toimitushäiriöihin. (kts esim alla sivun 8 teksti ja kommentti)
- Komission esittämän sakko/sanktio/pakottamislinjan sijaan teollisuuden tuotantoa pulatilanteissa tulee ohjata sellaisin kannustimin, että teollisuusyritykset kykenevät jatkamaan toimintaansa kannattavasti. Puolustusteollisuusyritysten ajaminen kannattamattomiksi sanktioiden kautta ei palvele EU:n yhteistä tai EU-maiden kansallista puolustusresilienssiä. (kts esim alla sivujen 8 ja 9 tekstit ja kommentti)
- Voisiko SEUT 173 artiklaa muuttaa siten, että se mahdollistaisi jäsenvaltioille annettavan suoran tuen puolustustarvikkeiden konkreettiseen hankintaan? Näinhän halutaan toimia esim. Ukrainan osalta. (kts esim alla sivun 10 teksti ja kommentti)

3 TEKSTIKOHDAT KOROSTUKSINEEN

Sivu 5: Enintään 25 % EDIP:n budjetista voitaisiin käyttää Euroopan yhteistä etua koskevien puolustushankkeiden (Projects of Common Interest) rahoittamiseen. Kyseessä olisi komission yksilöimät hankkeet (15(1) artikla). Yksilöidessään hankkeita komission tulisi ottaa jäsenvaltioiden kantoja huomioon (15(2) artikla). Hankkeilla rakennettaisiin yleisesti tärkeiksi todettuja suorituskykyjä tai mahdollisesti systeemejä, jotka hyödyttäisivät laajasti Euroopan puolustusta (15(3) artikla). Hankkeessa olisi oltava mukana vähintään neljä jäsenvaltiota ja komissio voisi tarvittaessa osallistua niihin (15(4) artikla). Projekteja voisi toteuttaa SEAP:n alla (15(5) artikla).
Kommentti: Linkki Naton strategisiin kehitysohjelmiin ja puolustussuunnitteluun?

Sivu 6: Asetuksella perustettaisiin puolustusteollisuuden valmiutta käsittelevä neuvosto (Defence Industrial Readiness Board), jolle annettaisiin asetuksen toimeenpanossa neuvonantajan rooli. Rooli olisi erityisen korostunut toimitusvarmuussääntelyn toimeenpanossa (57(2) artikla). Puolustusteollisuuden valmiutta käsittelevä neuvosto koostuisi jäsenvaltioiden edustajista, assosioituneiden maiden edustajista, korkeasta edustajasta sekä komissiosta (57(7) artikla), ja sen tehtävä olisi neuvoa ja tukea komission työtä. Komission puheenjohtaman puolustusteollisuuden valmiutta käsittele-

vän neuvoston vastuualueelle kuuluisivat toimitusvarmuuden lisäksi yhteisten suorituskykyjen ohjelmat ja hankinta, suorituskykyprioriteeteista keskustelu, jäsenvaltioiden puolustustarvikehankintojen koordinointi ja suurten yhteisten suorituskykyhankkeiden tunnistaminen (57(3) artikla). Puolustusteollisuuden valmiutta käsittelevän neuvoston työ rakentuisi pysyvän rakenteellisen yhteistyön (PRY), EU:n puolustuksen koordinoidun vuosittaisen tarkastelun (CARD) ja EU:n suorituskykyjen kehittämissuunnitelman (CDP) päälle. Ukrainan edustaja voitaisiin kutsua johtokunnan tapaamisiin (57(12) artikla).
Kommentti: Puolustusteollisuuden edustus/ääni?

Sivu 8: Toimitushäiriöihin voisi reagoida kaksiosaisen kriisivälineen avulla. Ensimmäinen osa koskisi tilanteita, joissa puolustustarvikkeiden saatavuus tai huoltomahdollisuudet vaarantuisivat siviilituotteiden saatavuusongelmien johdosta. Kun puolustusteollisuuden valmiutta käsittelevä neuvosto tai komissio saisi tiedon kriisin kannalta olennaiseen tuotteeseen liittyvän vakavan häiriön riskistä tai sillä olisi konkreettista ja luotettavaa tietoa mistä tahansa muusta kriisin kannalta olennaisen tuotteen tarjontaan vaikuttavasta riskitekijästä tai tapahtumasta, kutsuttaisiin puolustusteollisuuden valmiutta käsittelevän neuvosto koolle keskustelemaan tilanteesta ja tarvittavista toimista (43(2) artikla).
Kommentti: Entä eurooppalaisen MRO-kyvyn luominen sellaisiin kalustoihin ja järjestelmiin, joita on useilla EU-jäsenmailla?

Sivu 8: Tietopyyntöjen lisäksi komissio voisi tarvittaessa vaatia yritystä priorisoimaan ”kriisirelevanttia” siviilituotetta koskevan tilauksen sakon uhalla. Vaatimuksen voisi tehdä sellaisen jäsenvaltion pyynnöstä, jolla on vaikeuksia tehdä keskeistä puolustustarviketta koskeva tilaus ja vaikeudet johtuvat kriittisten puolustustarvikkeiden toimitusketjussa esiintyvästä pulasta (47(1) artikla. Priorisointivelvoitetta voisi käyttää vain sen jäsenvaltion suostumuksella, johon yritys on sijoittunut (47(2) artikla). Yritys voisi kieltäytyä prioriteettitilauksesta vain perustellusta syystä (47(5) artikla). Komissio voisi kuitenkin täytäntöönpanosäädöksillä velvoittaa yrityksen hyväksymään tai toteuttamaan ensisijaiseksi luokiteltu tilaus käypään ja kohtuulliseen hintaan (47(7) artikla). Jos yritys tahallisesti tai törkeästä huolimattomuudesta ei noudattaisi sille asetettua velvoitetta, sille voitaisiin määrätä sakko (47(18) artikla.

Sivu 9: Jäsenvaltio voisi pyytää komissiota vaatimaan yritystä asettamaan etusijalle tietyt kriisin kannalta olennaisia tuotteita koskevat tilaukset, jos jäsenvaltiolla on vakavia vaikeuksia keskeistä puolustustarviketta koskevan tilauksen tekemisessä (50(1) artikla). Komissio voisi tehdä pyynnön vain sen jäsenvaltion suostumuksella, johon yritys on sijoittautunut (50(2) artikla). Jos yritys hyväksyisi komission pyynnön, komissio hyväksyisi täytäntöönpanosäännöksen, jossa ensisijaiseksi luokitellun pyynnön sisältö ja velvoittavuus vahvistettaisiin (50(3) artikla). Olennaisena erona 47 artiklaan olisi se, että 50 artiklan mukainen tilauksen ensisijaiseksi luokittelu olisi pyyntö, ei velvoite. Yritys voitaisiin sakon uhalla määrätä toteuttamaan priorisoitu tilaus vain siinä tapauksessa, että se olisi jo nimenomaisesti hyväksynyt priorisointipyynnön ja sen jälkeen jättänyt sen toteuttamatta (50(6) artikla).

Kommentti: Yritykset toimivat kannattavan liiketoiminnan periaatteella. Sakko tai muu pakottaminen ei edusta liike-elämän ajattelutapaa. Pikemmin pitäisi ohjata tuotantoa tällaisessa tilanteessa varoilla, joilla saadaan haluttu tuotanto yritykselle kannattavaksi. Kannattamaton yritys ei ole suuri etu EU:n tai EU-maiden puolustustarvikeponnisteluille.

Sivu 10: SEUT 173 artikla ei mahdollista jäsenvaltioille annettavaa suoraa tukea puolustustarvikkeiden konkreettiseen hankintaan. Sen sijaan hankintamenettelyissä tehtävän jäsenvaltioiden välisen yhteistyön tukeminen ja kehittäminen voi olla tämän oikeusperustan nojalla mahdollista, mikäli sen katsotaan toteuttavan yllä lueteltuja teollisuuden kilpailukykyyn ja yritysten toimintaedellytyksiin liittyviä tavoitteita. Olennaista on näin ollen se, että tukikelpoiset toimet määritellään asetuksessa riittävän tarkasti.
Kommentti: Miksi ei? Pitäisikö tällaiseenkin tukeen olla mekanismi, joka toteutettaisiin esimerkiksi yksittäisen EU-jäsenmaan joutuessa Ukrainan kaltaiseen tilanteeseen samalla, kun jäsenmaiden puolustusteollisuuteen kohdistuu painetta muista suunnista?
Sivu 17: Valtioneuvosto tukee EU:n kumppanuuksien edistämistä, erityisesti Naton, Yhdysvaltojen, Norjan ja Iso-Britannian kanssa, edistämistä.
Kommentti: Itse asetusluonnoksessa Natoa ei mainita lainkaan ja VN:n lausunnossakin vain tässä.